

באר התורה / הג"ר יעקב אשר פלדמן, מח"ס 'כתב משה' ושה"ס, ירושלים

חודש שבט

בו יבואר מעלת וחסיבות יום אחד בשבט

ראש השנה (ב א) מותני: ארבעה ראשי שנים הם. באחד בניםן הן שחון בארבעה ראשי חדשים, לזה אמר הכהן בדברי ב"ש אבל ראש השנה וכוי, באחד באלו רаш השנה וכו'. באחד בתשרי אליבא דבית הל לילא ד' ר'ה בראשי חדשים אלא כי דלאין ראש השנה לשנים, ולשמייטין, וליוובלות, לטיעעה, ולירקות. בט"ו בשבט, עכ"ל.

באחד בשבט ראש השנה לאילן בדברי בית שמאי, בית הל **וכן כתוב בספר בני יששכר** (מאמרי חדש שבט, מאמר ב - ראש השנה לאילנות). מותניינו (ר'יה ב א) באחד בשבט ראש השנה לאילן אמרים בחמשה עשר בו, עכ"ב.

-א- **בדברי בית שמאי ובית הל אלו אמרים בט"ו בו, עכ"ב.** הנה אומרו הנה מה דנקט באחד בשבט ר'יה לאילן, בלשון יחיד, צריך בדברי בית שמאי בכ"ף, על פי הפשט יש לומר דנהנה בגמרא ושם ביאור אמאי לא נקט לשון ובאים כמו לשנים לשם לימיינן זב הביאו בריותות דיש עוד כמה ראשי שנים, ט"ז בניםן ראש השנה לעומר, וחוג השבעות ראש השנה לשתי הלחמים, ומתרץ וליוובלות.

גם צרייך ביאור מה משנה כאן וכותב 'בדברי בית שמאי ולא שם כמה תירוצים מה שתנתנא דיין לא קחשיב, ולאחר תירוץ דברי בית שמאי כמו בכל מקום.

ונראה בהקדם סוגיית הגمرا (שם יב א) וליתני יرك, תרי גונו חדשים, ומתקץ דהכי קאמו, ירכ וכו, עכ"ב.

ובתו"ס (שם) בד"ה אחד מעשר בהמה וכו', ונראה לי דלאו הוא בדקדוק נכוו, מתחילה התנא ארבעה ראשי שנים הם אברייתא פרץ, אלא אמתניין קאי דקנתני ולירקות וכו', [בארבעה ראשי חדשים] ומונה אותן אחת לאחת, עד שמנגע אל והדר דיק אמאי תנא יركות לשון רבים, וה"ה דהוה מציא אחד בשבט [אם] כדברי בית שמאי, זה הוא רק אליבא דביה לאקושיי אשמיין ויאובלות, ומה שיכול למצוא טעם מפרש, שמאי, משא"כ לבית הל איןין רק שלשה ראשי שנים בראשי חדים, והוא נכון על פי הפשט לפי התירוץ הזה בגמרא, עכ"ל.

בספר פנוי יהושע (שם) בא"ד והוא הדין דחיי מציא לאקושיי ויתבאר אליו דרכיהם אחרים, עכ"ל.

משמעותיו ויאובלות כו' עכ"ל.

ולכוארה יש לישב דבשמייטין -ד-

דעiker ראש השנה לעניין מנין שנים שמייטין ויאובלות שיק שפיר והנה **בחידושי הרוי"** (ט"ו בשבט) בד"ה באחד בשבט ר'יה למיתני לשון רבים, משא"כ לעניין מעשרות וירקות הוי ליילן כדברי ב"ש ביה אומרים בחמשה עשר בו, ויש לדקדק למיתני למעשר ולירק דקנתני רاش השנה לנטיעה דלא דחול"ל דברי ב"ש.

קטני טיעות וקთני נמי באחד בשבט ראש השנה לאילן ולא **אלא איתא** שבאי' בשבט "הואיל משה באර את התורה" ג' כתני לאילנות, כן נראה לי. ועל זה שני שפיר דאיצטריך (דברים אה), ואז מטעורר השגת התורה שבעל'פ¹, ואפשר להכיר למיתני יركות דלא תימא דזוקא בירקות הנאגדין ראש השנה חידושים תורה קודם אי' בשבט ולאחר אי' בשבט, ותורה שבכתבים שלחן תשרי שדרך לאגון קודם רاش השנה אבל הנך דקביעות הוא האילן ותורה שביע'פ המש הענפים והפירוט שגדלים גrown איןן אלא משימלא את הכליל Kas"d דאיין רاش השנה שכבתבן, כמ"ש חז"ל (תענית ט א) מי איכה מידי תשרי, קמ"ל דכולחו בלקיטה תלייא מילטה, כן נראה לי, עכ"ל. דלא רמיזא באוריינית, וכך שברוחניות ובשכליות התורה ולהמתבגר מובן מה שנקט באילן לשון יחיד, [וכמו כן לנטיעה] הוא ר'יה לאילנות בא' בשבט, כמ"ש פ' דברים (שם) "בעשתי מושם דאיין בהם תרי גונו כמו בירק, גם לא דמי לשנים עשר חדש באחד לחודש גוי בעבר הירדן בארץ מואב הויאל לשמייטין ויאובלות וכמו שנטבאר בפני יהושע.

-ב- **ר'יה כן בגשמיות הוא ר'יה** שמתחילין האילנות להוציא

בספר בני יששכר (מאמרי חדש שבט, מאמר באות ב) ר'יה לאילן, הפירות בא' בשבט כי הכל נקרא בתורה, ועיין בס' הישר לר'ית לא אמר לאילנות כמו באין, יש לרמז מה שקבענו מרבותינו שער הראשו שכתוב כי העולם הוא כאילן הפטוק והמתק הענפים להתפלל בט"ו בשבט על אתרוג כשר יפה ומהודר שיזמין הש"י נבין השורש ע"ש², אי' מועלם התחתון נבון העלינו.

בעת המצטרך למצאה, כי הנה זה הימים אשר עללה השרפ' **וזמרו חז"ל** בנדרים (כח) שפלפול אדוריתא נתנה הקב"ה באילנות (רש"י ר'יה יד בד"ה הויאל), והוא כפי הזכות של כל אחד למשה רבינו בלבד, והוא נהג בה טובות עין ונוננה לישראל, אי' משישראל, הנה מה טוב ומה נעים שיתפלל האדם ביום ההוא כל תלמיד חכם המוחוד מוחבבו נשמתו קרובה יותר למורייה, ראשית יסוד הצמיחה, שיזדמן לו הש"י לעת המצטרך את ואיתה יבמות יד א) דב"ש הוה מחדי טפי, ולכך היה צרייך הابت הפרי עץ הדר, והנה תפלו לנו תעשה פירות, **וזהו שרגמו התנא** קול לפ██וק הלהקה כב"ה, שאם לא הב"ק כפי הדין היה הלהקה **באו מרו לשון ייחיד לאילן, להורות על האילן המיעוד המבוואר** כב"ש, והם קבלו ממרא"ה החידוד והפלול שהוא ממידת הגבורה, כאמור (ברכות סד א) שהמוחוד נקרא עוקר הרים, בתורה למצוחה, עכ"ל.

ולהמבואר יש לנו עוד טעם למה שכתוב התנא 'לאילן' בלשון שהוא מדת דין. ייחיד, משום שהכוונה על האילן המיעוד המבוואר בתורה, ועניין החידוד הוא גם כן מזה שהוא עמוק וועלם, ולכך הדין נקרא אלקים עיי' משפטים כב ז, ולכך אין הלהקה מצוחה דהוא האתרוג.

-ג- **כמהות** כאמור המדרש ר'פ' בראשית יב טו) דראה שאין ומה שchina כאן התנא וכותב 'בדברי בית שמאי ולא דברי בית העולם מתקיים ושיתף כו'. וב"ה היה מצד החסד ולכך הלהקה שמאית כמו בכל דוכתי.

בספר אמרי נועם (מהגר"א) שם במתניין באחד בשבט ר'יה לאילן **עלמו בחסיד'** (תפלת נשמה).

בדברי ב"ש עיי' גמ'. והכי פירושו דלא כוארה אמאי לא אמר דברי ועי' **במגלה עמוקות** (אופן עד) שרמז משה ר'ית מחלוקת שמאי

בית שמאי בלבד כי. אך דבר איש תירץ لكمן (חא) ד' ראש שנים הלו' לזה השורש שהתחילה להתנווץ התורה שביע'פ לפי שיטת

¹ בספר אמרי אמרת (ליקוטים, עמ' 228) אמר העם בראש חדש שבט שיום זה מזוכר בתורה בפרטם דרביהם, דכתיב "בעשתי עשר חדש באחד לחודש, והוסיף בשם החי" היה מיל' שיים שמודוך בתורה הוא יומם גודל וושוב.

² שם: ואמרו כי סודות העולם העליאין יכול חכם לבב וככל משכלי להבין אותן מדמוני העולם הזה, כאשר נדע כי צורת העולם העליאן מכח העליון, כי העליון הוא כשרוש וזה ענפים, ועי' נבון סודות העלם השפל סודות העולם העליון, עכ"ל.

³ שם: משה קבל תורה מסיני (אבות פ"א מ"א) משה נוטריקון מחלוקת שמאי הצל שלמדו מסיני, עכ"ל.

הางזומים לא יצמיח בו תפוח ולא שקדים מפני שאינו נמצא בכח שרצו, רק מה

ביש המחוודדים היה באחד בשבט, הרגישיו אף דבר שאין אף שלכאורה הוא דלא כמו שמספרש בגמרה, שבירה מגולה כלל יותר מב"ה, כיוון שהוא קרובים לשמתת מרעיה שמספקא ליה לר"ע מה היא דעת ב"ה. יש לומר על פי מש"כ בנויל, ולכן קבעו ר"ה הלכה בא' בשבט, כי באמת היניקה בתוס' יו"ט (נזר פ"ה מ"ח) וז"ל: אף על פי שבגמרה לא פירשו והגידול מתחילה בטבע בא' בשבט אבל עדין בהעלם מאד, וכפי כן, הוואיל לעניין דין לא נפקא מינה ולא מידי, הרשות נתונה מידתם הרגישיו בזאת נזכר לעיל, וזה בא' בשבט ר"ה לאילן לפреш. שאין אני רואה הפרש בין פירוש המשנה לפירוש דברי ביש' כפי שרשם ומדתם שהרגישיו מקודם.

המקרא, שהຮשות נתונה לפреш במקראות כאשר עינינו אבל ביה השהי מצד החסד הי הרגשת הארטם בט"ו בשבט הרואות חברוי הפירושים שמיימות הגמ', אלא שציריך שלא שקצת נגלה יותר, והיה במלווי הלבנה וממילא ר"ה לאילנות יכريع ויפרש שום דין שישה סוטה דעת בעלי הגמ', עכ"ל. ג"כ בט"ו בו שמתגללה קצת היניקה, וזה המשיכו לכל ת"ח ומה שאין בזוה משום "ווחכסיל בחושך הולך", משום דוגם בית שבכל דור ודור, ולכך רמזו במסנה 'יכדברי ביש', כי בודאי כל הלל מודו לבית שמאי שיש התחלתה באחד בשבט.⁵

ההלכות שהיו אומרים יצא ממדריגה הניל' שהיו מחוודדים ומה שסתם רבוי ואמר ארבעה ראשי שנים הם וביאר רב אש טפי, והיה הארתם בא' בשבט כמו שמרעיה התחיל לבאר (ר'יה ח'ב), ארבעה ראשי חדשים וביהם ארבעה ראשי שנים, וזה התורה, ובאמת הבב' מודים להבב' שהשагות התורה שבב' אתני כדברי בית שמאי וצ'ב. ולפמי מה שנטבאר יש לפреш דהוא הוא בא' בשבט,Auf'כ בעולם העשייה אין זה ניכר רק במילוי משום שבית הלל מודים בבית שמאי שיש התחלתה באחד הבנה, ולכן הلقה כביה אף שכפיפות ההר כגנית שהוא בשבט.

הפול היה במדת הדין, עכ"ז מודעה רבה כו' שאין העולם -2-

בספר דגל יהודיה (קאמינר, בראשית א) הנה לפמי מה שאמר בכבודו:
עד שט: החודש שבט נקרא ע"ש שפט, כי בחודש זהה מגישים מרון הגאון הקדוש זצ"ל [הוא רבני הגה"ק בעל החידושים הריני"מ זי"ע] שבכל שנה מתגלה פירוש חדש בתורה, וזהו באחד מן השםיס חידושים תורה מה שהאדם יחדש בכל ימות השנה וזהו בית שמאן אמרים באחד בשבט ראש השנה לאילנות, כי בשבט דברי ב"ש ובתיו בו לדברי ב"ה שהוא ר' אילן, רמז האדם נקרא אילן "כי האדם עץ השדה" גו' (שפיטים כ יט), וינו לتورה שנקראת אילנה דחוי, וכמ"ש "בעשתי עשר חדש באחד שבית שמאן הם חריפים הטעם ממשום זה ראש השנה שללם הוא קודם לר'ה של בית הלו שאומרים ט"ו בשבט, עכ"ל.
mobair מה שכتب התנאה ר'ה לאילן בלשון יחיד, משום דקיים מתעורר הפירוש החדש בתורה עוד מן אחד בשבט [כמ"ש על אילנא דחני ישנו התורה, כי מבראך מה שארת בדרכיו בית רבփר הארץות]

שmai משומש שם היו חריפים ומחודדים טפי וופיעו מידתם ר'ח וא'כ לפ'יז, צרייך להבין לאורה טעם המנהג המסודר, שבת הוא ר'ה לאילנות. **ו-ה-**
ולאורה היה ארייך להיות קביעת הסדר על ימי שבת. בגנ'יל.

בספר ש"ת הרב"ז (ילקוט החנוכי סיון לו) באחד בשבט ראש ואפשר לומר דהמנגה עולה יפה עפ"י קושיות רשי"ז ל' בראשית השנה לאילן בדברי ב"ש, ב"ה אמורים בחמשה עשר בו (משנה א) לא היה צריך להתחילה התורה אלא מהחדש הזה לכט, אלא משום לכך מעשו וגוי, הקדים תורה מעשי בראשית, וכן ר' ה' בא).

כל העובר ישתומם מודיעו שניהם חכמים בלשון המשנה פה כן סיידרו בעלי המנega אשר ע"י שמתחללים לקרות הפרשיות "בדברי ב"ש", ולא נקבע הסדר למשנה בכל מקום "בדברי מן שמחת תורה ואילך מגע בכל שנה לקרות בפר' בא, שם פרשת" החדש הזה לכם", אחר אחד בשבט, ובודאי כמו שיש ב"ש".

אמנם יתיישב יפה עפ"י מש"ל (ר' יד ב): "מעשה בר' עקיבא טעם להקדים מעשי בראשית, כמו כן באמת מתעורר גם כן שליקט אתרכג באחד בשבט ונוהג בו שני עישורין אחד בדברי תחילת קריית התורה הבנה חדשה מהפסק החדש שבתורה ב"ש ואחד בדברי ב"ה". ואמרינו בגמרא (שם) ד"ר' עקיבא אסתפק בכל שנה ושנה, ובאחד בשבט התגלות הפטש הוא יותר מבואר ליה ולא ידע אי ב"ה באחד בשבט אמרו, אי בט"ו בשבט אמרו" וגהלה, עכ"ל.

יעורייש.

והנה ידענו כי פעמים רבות אין ספורות סתם רבי מתניתין בספר אמרי אמת ליקוטים (ברכות ח) שכל המשפטים פרשיותו אליבא דרא"ק (כמגילה בא ברשי"ד "ה סתימתה). והנה כי כו סתם עם היצבור מארכין לו ימיו ושותיו רב ביבי בר אבוי סבר רבי מתניתון מה אליבא דרא"ק שהוא עלה ונסתפק אי ב"ה לאשלומינחו לפרשיותא דכולא שתה במעלי יומא דכפורי היינו באחד בשבט ואי ב"ש, ואתי שפיר משנת חכמים "כבדי ב"ש", שימוש שהמשלים פרשיותו מארכין לו ימיו ושותיו וצהר רב עכ"ל. ביבי להשלימים בערב יו"כ שהוא זמן דין וע"ז זוכה בדיון אמן עדין צרייך ביאור לפי מה שכתב שרבי סתם משנתינו ויארכינו לו ימיו ושותיו لكن נוגנים היום להשלים התורה כרבי עקיבא, הא ר"ע גופא ספוקי מספק לייה ולא ידע אי ב"ה בשמנני עצרת שאז הזמן של גמר החתימה, עכ"ל.

ולהמתbaar יש לנו עוד טעם למה שאנו נוגנים לסיים ולהתחליל התורה בשמיינו עצרת.

-2-

נוראה לפירוש בדרכן אפשר והוא עפ"י המבואר בח"י הר'י"ס, ט-
 דוגם בית היל מודים לבית שמאי כי באמת היניקה והגיגודל **בספר אליה רביה** (ס"י תרופה ס"ק ז) שבת ר"ח שלו וכו'. מצאתי מתחילה בטבע בא' בשבט אבל עדין בהעלם מאד, ויש לומר כתוב, לעולם כשל ר"ח שבט ביום ד' אז הוא קור ושלג גדול דמשום הכל נחשבים דברי בית שמאי משנה אף במקום דבר באוטו חורף, והסימן הוא ויגש', ר'ית יוס ו' ג' שבט, כי אז הוא כך בדוק ומונסה, והיירה דבר ה' הניס וגוי' (אייזק דרשן), בית היל.
 ולהמתבואר דעתם של ב"ש דסבירא فهو דרי' באחד בשבט עכ"ל, הובא בפרי מגדים (אשל אברהム שם).
 כי באמת היניקה והגיגודל מתחילה בטבע בא' בשבט אבל עדין, וזו'ש בא' גдол יהיה וקור.
 בהעלם מאד, וכפי מדתם הרגישו בזזה נזכר לעיל, וזו'ש בא' גдол יהיה וקור.
בשבת ר'יה לאילן כדברי ב"ש כפי שרשם ומדתם שהרגישו ולפי הלוח שלנו ר'ח שבט יהיה ביום ד' בשנים הבעל"ט מקודם.
אי"ה: תשפ"ט, תשצ"ב, תשצ"ו, תשצ"ט, תת"ב, תחת"ז, תחת"ט, ולפי יש לפרש מה שנרג בז' רבי עקיבא שני עישורים, היה תתי"ט, תתכ"ג, תמכ"ו, תמכ"ג, תמכ"ו, תמכ"ט,
תתנ"ג, תתנ"ו, תתס"ז, תת"ע, תתע"ג, תתע"ו, תת"פ, כי מידתו שהוא כמידת בית שמאי ונרג בדבריהם.
התפ"ג. עיי' בלוח המורה בז' ר' אונ"ח סי' תרכז.

⁴ עי' שבת (פרק א) ובתוס' (שם) בד"ה כפה, ולפי המתבאר מתיישבת קושיית התוס' שבס' עי' בח' זרע יצחק (על המשניות, שבת פ"א מ"ט) בד"ה ושווין וכיו' מש"כ בזה.